

HEEM-
NIEUWS

Heemkundekring Bergeijk

de Keersopper

nr 20

In dit nummer:

Pungelen, diep in de nacht

Wim van Dooremolen p 2

Mellrichstadt, woonplaats van Bergeijkse haarteuten.

Ad Tilborghs p 4

Voor den Grave ende Andersweer.

Waarom Bergeijk volledig Brabants werd.

Daniel Vangheluwe p 6

Uit de geschiedenis 100 jaar Rabobank Bergeijk

Wim van Dooremolen p 18

Van Boerenleenbank tot RABO
Een tentoonstelling over 100 jaren

Secretariaat:

Eijkereind 9,

5571 EA Bergeijk

Tel. 0497 – 57 57 07

E-mail: heemkundekringbergeijk@gmail.com

Rabo Bank Bergeijk Rek.nr 10.13.73.627

DE KEERSOPPER

NR 20

maart 2011

HEEMKUNDEKRING BERGEIJK

Hallo, heemkundevrienden,
als deze Keersopper bij jullie in de brievenbus valt, hebben we juist de jaarvergadering achter de rug en hebben jullie een nieuwe voorzitter in de Heemkundekring Bergeijk: Wil Opgenoorth is Wim van Dooremolen komen opvolgen. Wim blijft wel in het bestuur.

Ook ons secretariaat is gewijzigd: Mevr. Tiny Harts heeft het secretariaat van Joop Kennis overgenomen. Het adres van het

Secretariaat:
Eijkereind 9, 5571 EA Bergeijk
Tel. 0497 – 57 57 07

E-mail: heemkundekringbergeijk@gmail.com
Rabobank Bergeijk rek.nr. 10.13.73.627

Dus ook het mailadres is gewijzigd. Gelieve dit in jullie bestand aan te passen, zodat de post goed terecht komt.

Behalve Tiny Harts is ook Paul Niers ons bestuur komen versterken; meer info binnenkort in een Nieuwsbrief.

In deze Keersopper worden we weer wat wijzer over Bergeijkse Teuten en Gaat Daniel Vangheluwe zich verder verdiepen in wie het in de 13^e en 14^e eeuw in Bergeijk voor het zeggen had.

Ook nog en verhaal over Boerenleenbanken, een onderwerp waar in Bergeijk nu een tentoonstelling over staat.

Veel leesplezier,

Wim van Dooremolen

Redactieleden:

Wim van Dooremolen

Ad Tilborghs

Martien Veekens

e-mail doorem@planet.nl

Daniel Vangheluwe

Wil van Ham

PUNGELEN, diep in de nacht.

Toen we nog grenzen met grensbewakers hadden, hadden we ook smokkelaars. Ooit had smokkelen een romantische klank. De kleine smokkelaar uit de grensstreek, voor wie het smokkelen een 'sportieve' poging was het karige weekloon wat aan te vullen. Veelal met kleinschalige transport van boter, margarine of vloeitjes.

Pungelaars in de nacht

Thijs Scheerens uit Luyksgestel vertelde daar ooit het volgende over:

“In de periode voor de oorlog kenden de kommies en de smokkelaar elkaar niet alleen, maar hadden ook respect voor elkaars vindingrijkheid.

Dat was vooral in de tijd van de "pungelaars", zo genoemd naar de pungel, een soort zak, die we over de schouder droegen. Met een groep van een man of zeven, of, als het om een grote partij ging nog wel meer mensen, trokken we 's

nachts langs kleine bospaadjes de grens over.

Strategie en tactiek waren bij het pungelen belangrijke wapens. Voorop liep een gids met een zak hooi of een lege koffer om de eventuele kommiezen uit hun schuilplaats te lokken. Een stuk daarachter liep dan een verkenner en weer een meter of dertig verder kwam de hoofdgroep met de eigenlijke smokkelwaar. Ontmoette de gids surveillerende ambtenaren dan waarschuwde hij door te kuchen of te fluiten en dat signaal werd door de verkenner doorgegeven aan de hoofdgroep. Deze verspreidde zich en had, met zo'n 100 meter voorsprong, goede kans veilig weg te komen. Voor de kommiezen was het zaak niet in de truc van de voorloper te trappen en te wachten tot de werkelijke smokkelwaar in zicht kwam, zodat, zoals dat in het jargon van die dagen heette, de ploeg kon worden 'afgeslagen'."

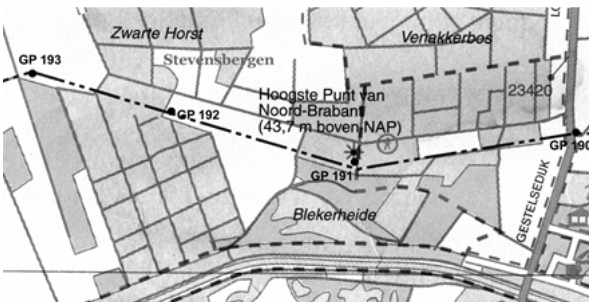

Thijs Scheerens

Maar de tijden veranderden en werd er niet meer met de pungel maar met een auto gesmokkeld, zoals die keer 's nachts, met Nieuwjaar 1957 (ook een verhaal van Thijs Scheerens).

Een maanloze avond in de Brabantse Kempen. De twee kommiezen in het halfduistere douanekantoor bij grenspaal 190 zien de felle koplampen van de vrachtwagen al van verre naderen. Ze reiken naar de groene dienstbaret en maken langzaam aanstalten de wagen te gaan inspecteren. Buiten verspert, rechts van de slagboom, de 'herison' - een stalen obstakel - de doorgang voor illegale grensoverschrijders. Duidelijk is dat men de Lommelse grensovergang,

zonder het doen van aangifte, niet mag, maar ook niet kan passeren.

De grens bij Venakker Bos

Plotseling, zo'n zevenhonderd meter voor de grensovergang, verlaat het voertuig de weg en draait een onverhard pad van het Venakker

Bos in. De douaneambtenaren gunnen zich niet veel bedenktijd maar sprinten naar de dienstauto. Om nog geen halve minuut later de achtervolging in te zetten.

Nou, die waren mooi bij de neus genomen.

De lichten, die de kommiezen voor de koplampen van een vrachtauto hielden, waren in werkelijkheid twee aan een stok gebonden schijnwerpers. Die lag over het stuur van een fiets, waarachter op ruime afstand en haast geruisloos, een Chrysler Windsor 1953 in een slakkegangetje sukkelde. De nepvrachtauto werd, eenmaal in de beschutting van het dennebos, weer een fiets, waarop de eigenaar zich huiswaarts spoedde.

De passagiers van de Chrysler sleepten intussen de slagboom opzij en raasden het Koninkrijk België binnen. Met aan boord een paar honderd kilo Nederlandse roomboter.

Zo ging dat in de tijd van Thijs Scheerens en Jan Buytels.

Helaas ging het er minder leuk aan toe toen het smokkelen 'big business' werd, in de tijd van de kraaienpoten e.d.

Kraaienpoten

Wim van Dooremolen

Over Mellrichstadt, woonplaats van Bergeijkse haarteuten.

Het boek *Handel en Wandel van de teuten in Duitse gewesten* (J. Mertens, 1995) bevat een schat aan informatie over teuten, afkomstig uit onze regio. Zo worden in dit boek Bergeijkse haarteuten vermeld die in Mellrichstadt zijn getraceerd (pag. 203-204). Mellrichstadt is een stadje in de Duitse deelstaat Beieren, zo'n 500 km van Bergeijk.

Samengevat gaat het om de volgende personen die in de archieven aldaar opduiken:

- 1) De haarhandelaar Dionys Rombauts (Luijkgestel 1775) die in 1816 te Mellrichstadt was getrouwd en in 1823 met Heinrich Lommelmaers getuige was bij het huwelijk van Arnoldus van Ekert (zie hierna)
- 2) de haarhandelaar Arnoldus van Ekert (Bergeijk 1796) die in 1823 te Mellrichstadt in het huwelijk trad met Barbara Reder

12=Melrichstadt ; 13= Heiligenstadt, waar de haarteuten een magazijn hadden.

- 3) Heinrich Royackers (Bergeijk 1764) zoon van een haarhandelaar, gehuwd met ene Johanna
- 4) Een zekere Grönen (= Groenen)

Deze informatie kan worden gekoppeld aan gegevens in Bergeijkse archieven. Maar zoals verderop zal blijken, zijn er nog meer Bergeijknaren die hun sporen in Mellrichstadt hebben achtergelaten.

- 1) Met Heinrich Lommelaers is bedoeld Hendrik Lommelaers (1790-1863) zoon uit het huwelijk (1787) van Walterus Lommelaers met zijn volle nicht Elisabeth Lommelaers. In 1826 worden de erfgoederen van de ouders verkocht. Theodorus Maas (1779-1848), burgemeester, bierbrouwer etc. treedt dan op als gelaste van Hendrik Lommelaers te *Mellrichstadt*. Mogelijk dat hij gehuwd is geweest en kinderloos gestorven, De aangifte van zijn overlijden door zijn broer Jan vermeldt namelijk: weduwnaar van (... niet ingevuld).
- 2) Arnoldus van Ekert. 1796-1833. Zoon van Willem van Ekert en Margarita Smets. Zijn zwager Jan Goossens is in 1843 gelaste van Barbara Reder, wonende te *Mellrichstadt*, weduwe van Arnoldus van Ekert, wanneer de erfgoederen van zijn ouders worden verkocht
- 3) Hendrik Roijackers (1764) is nog niet te plaatsen. In Bergeijk vinden we wel het gezin Hendrik Roijackers gehuwd Jenneke van Stralen. Met de zoon Hendrik (1756-1813) gehuwd Hendrina van Diepenbeek kan geen relatie met Melrichstadt worden gelegd. Wel met met een andere zoon, Jan (circa 1751- 1831). Ene Dirk hoeks leent in 1815 van deze Jan Roijackers, koopman te *Mulrichstadt in Frankenland*, 140 gulden.
- 4) Met een zekere Groenen gaat het om Jan Laurens Groenen (1792 -) zoon van Jan Groenen en van Anna Lommelaers. Hij is een in *Melrichstadt* wonende koopman wanneer hij in 1826 moet bewijzen dat hij aan zijn voldoening aan de nationale militie heeft voldaan. Hij kan aantonen dat hij in 1815 nummer 43 heeft geloot dat hem niet tot de dienst verplichtte.

Maar zoals gezegd, zijn er nog andere Bergeijknaren die in verband met Mellrichstadt kunnen worden gebracht.

- 5) Hendrik Heuvelmans (1772-circa 1827) zoon van Jan Heuvelmans en Henrica Valkenaars. Deze Hendrik woonde in 1816 te *Mellrichstadt in het*

koninkrijk Pruijssen wanneer hij zijn deel in de erfgoederen van zijn overleden ouders in de Broekstraat verkoopt aan zijn zuster Anna Maria Heuvelmans, gehuwd Godefridus Reijnders. Jacobus van Moll (1783-1854) winkelier en koopman te Luijkgestel, krijgt in augustus 1827 van de erfgenamen opdracht om de nalatenschap van Hendrik Heuvelmans overleden te *Mellerichstad in Beijeren* te gelde te maken. In juli 1828 is dit afgerond en kunnen de erfgenamen 3240 gulden verdelen.

- 6) Jan Plasmans. In september 1847 verkoopt Johanna Smulders te Zesgehuchten haar deel in erfgoederen te Bergeijk aan Johannis Plasmans te *Melllichstadt*, aan Joseph en Aldegonda Plasmans te Bergeijk en aan Martinus Plasmans te Westervoort (Gelderland).
- 7) Peter Joannes Henselmans. Gedoopt in 1803 te Westerhoven als zoon van Jan Henselmans en Marjanna Coenen. Zijn vader, een Bergeijkenaar, was eerder gehuwd met Adriaantje Nijssen. In 1810, als hij 7 jaren oud is, verhuist het gezin van Westerhoven naar Bergeijk. Wanneer in 1841 de erfgoederen van zijn ouders worden verkocht, wordt hij vermeld als Peter Johannes Henselmans, koopman te *Mellrichstad koninkrijk Beieren*.

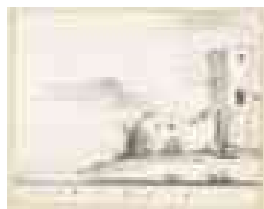
Ad Tilborghs

Voor den Grave ende Andersweer. Waarom Bergeijk volledig Brabants werd.

Inleiding

In een vorig artikel in De Keersopper schreven we over de vroegste geschiedenis van het kasteel van Bergeijk.¹ Het onderzoek naar deze zaak is intussen voortgezet en heeft geleid tot nieuwe resultaten, waarvan we de lezers op de hoogte willen brengen. Het vorige artikel ging over de ontwikkelingen in het bestuur van Bergeijk in de periode 1380-1469. We kunnen nu een tipje van de sluier oplichten wie de heer was van Bergeijk en waarom hij werd vervangen.

Laten we eerst inventariseren, wat we de vorige keer vonden. Voor ca. 1390 waren er in Bergeijk twee bestuurscolleges.² We gebruiken hier de moderne bena-

¹ D.Vangheluwe, De Keersopper, nr 18 (2010), p.2-13.

² Als we over Bergeijk schrijven, dan bedoelen we daar in dit artikel tegelijk ook de dorpen Westerhoven, Riethoven, Dommelen, Borkel en Schaft mee.

ming, echter toentertijd werden die “het hof van Luik” en “de dingbank op de gemeine” genoemd. Op de eerste plaats was er de centrale rechtbank voor de eigen inwoners van Bergeijk, “het hof van Luik”. Dit hof dat in 1417 in een Borsche schepensbrief vermeld wordt, was een rechtbank voor criminele zaken, maar tegelijk was het ook het centrale bestuur van het dorp. Het hof is waarschijnlijk een voortzetting van de rechtspraak van het middeleeuwse domaniale goed (villa) Bergeijk. De heer van het hof (voorzitter) was een ambtman van de bisschop van Luik. Uit een getuigenis van Pelt van 1415, waarschijnlijk i.v.m het verdwijnen van de Luikse rechtbank in Bergeijk, leiden we af dat zijn ambt erfelijk was.³

Merkwaardig genoeg (in andere dorpen was dat niet zo) was er in Bergeijk nog een andere rechtbank, “de andere dingbank op het gemeine waar men met onze mannen dingt”, die door de hertog werd toegestaan. De boetes die uit de rechtspraak van de mannen voortkwam, moest de hertog delen met de bisschop van Luik. Deze dingbank sprak recht met mannen van de hertog.

De mannen van deze dingbank waren de eigenaren van hoeven of landgoederen in het buitengebied (ooit wildernis) van het domaniale goed van Bergeijk. Deze waren eerder door “laten” (niet-vrije boeren) van het domein in gebruik genomen. Uit een studie van de literatuur over de middeleeuwen leiden we af dat het in de 13de eeuw volwaardige eigenaren waren, vermoedelijk merendeels cijnsmannen, die kortweg “mannen” werden genoemd. De rechtspraak met de mannen stond sterk onder invloed van de hertog, zoals we zullen zien. Ze namen gezamenlijk beslissingen over het gebruik van het buitengebied, de wildernis of gemeint in een goed afgebakend gebied, dat “de gemeine” werd genoemd. Deze term is te verklaren doordat de rechtbank “mannen” van diverse pluimage vertegenwoordigde, namelijk mannen die nog een binding hadden met het oude domaniale centrum en “vrije” mannen die zich daarvan los hadden gemaakt, of (kolonisten) die er later bij waren gekomen. De eersten waren mannen van de bisschop van Luik, de tweede mannen van de hertog van Brabant. De mannen van de hertog waren voor het merendeel, naar we aannemen, cijnsmannen.⁴

³ Bij een erfelijk ambt sprak men van een heerlijkheid. Had een klooster de rechtspraak, dan sprak men van een voogdij. Bij een niet erfelijk ambt sprak men van een “vrijheid”. Deze laatste rechtbanken waren betrekkelijk “nieuw”. Ze worden ook “territoriale rechtbanken” genoemd, omdat ze het recht konden handhaven in een gebied (territorium). Dat laatste was voor markten met veel vreemdelingen en passanten van belang.

⁴ Tegen een jaarlijkse betaling van de cijns hadden ze tot hun dood grond in bezit en recht op gebruik van de wildernis.

In de tijd waarin ons verhaal zich afspeelt was de sociale wereld anders en had je leenheren en leenmannen of cijnsmannen. Een leenman had een persoonlijk relatie met zijn heer. Hij stelde zijn bezit in handen van zijn heer en kreeg het “in leen” terug (leenverhef). De leenman betaalde geen belasting, maar was verplicht om zijn heer “met de klokken” te volgen in de strijd. In ruil daarvoor kreeg hij van zijn heer bescherming bij conflicten.⁵ Bij een cijnsman was de relatie meer zakelijk, maar dat is het einde van een ontwikkeling, die in die tijd nog gaande was. Uit allerlei zaken valt af te leiden dat de heer van Bergeijk zijn rechtspraak en heerlijkheid in leen had ontvangen van de bisschop van Luik. Het recht om recht te spreken was gebaseerd op grondbezit. De rechtspreker in Bergeijk was op de eerste plaats de bisschop, omdat hij als graaf voogd (beschermer) was van drie grote geestelijke instellingen ter plaatse: de abdijen van Sint Jacob en van Thorn en het kapittel van Sint Servaas te Maastricht. En de bisschop was zelf ook grondheer in Bergeijk via het kapittel van Sint Lambertus te Luik. Geestelijke instellingen hadden een wereldlijke heer met gewapende macht nodig om bij de rechtspraak op hun domein dit recht te kunnen “afdwingen”. Deze werd “voogd” genoemd en het ambt dat hij bekleedde heette “voogdij”. Een voogdij over een kerkelijk grondbezit kon uitgroeien tot de rechtspraak over een geheel dorp. Daarvoor is nodig dat het dorp uitsluitend kerkelijke instellingen als grondheer had en dat was in Bergeijk met uitzondering van het buitengebied het geval.⁶ Meestal slaagden voogden er in om hun ambt erfelijk te maken. Dan is er sprake van een “ambtgoed”. Getuigen van Pelt hebben een ambtman zien optreden in Bergeijk die zijn ambt erfelijk had gemaakt (zie verder).

Na 1390 vindt er een omslag plaats in Bergeijk, waarbij de hertog van Brabant de rechtbank van Luik te Bergeijk liet overnemen door zijn schepenenbank te Eersel. De rechtspraak in Eersel gebeurde met “schepenen”, die we tegenwoordig wet-houders zouden noemen. Zij vormden samen met hun heer tevens het bestuur van het dorp (en omliggende) en stelden de rechtsregels (keuren) van het dorp

⁵ De heren waren ‘warlords’ zoals in Afganistan. Vechten was een van hun taken. De leenmannen waren vaak gewoon boeren (dus geen ridders!).

⁶ Bij het buitengebied denken we aan gehuchten zoals bijvoorbeeld Weebosch, Achterste Brug in Borkel e.d. Daarentegen behoren Loo, Berkt in Bergeijk tot de kern. In Westerhoven en Riethoven zijn identieke voorbeelden te geven. Het buitengebied correspondeerde met gebieden waar cijnsheffing van de hertog na 1340 de overhand heeft, zie D. Vangheluwe, 1999, ‘Local communities in their landscape in the rent district of Eersel/Bergeyk (14th-16th centuries)’, in: F. Theuvs, N. Roymans, red., *Land and Ancestors, Cultural Dynamics in the Urnfield period and the Middle Ages in the Southern Netherlands*, Amsterdam University press, p. 349-399.

vast (vergelijkbaar met gemeenteverordeningen). Het bestuur werd geleid door de heer, of een “ambtman” (schout). Welke status deze heer c.q. ambtman had – een erfelijk of tijdelijk ambt - was per dorp verschillend. In de praktijk betekende de omslag in Bergeijk dat de bovengenoemde ambtman van Luik werd vervangen door een ambtenaar van de hertog (dat was waarschijnlijk Hubert Bac) en dat schepenen uit Bergeijk zitting namen in Eersel. Dat laatste gebeurde vanaf 1417. Later in 1469 kreeg Bergeijk een eigen schepenbank. Tot zover de vorige resultaten.

Wat we nu beter denken te weten is waarom er twee rechtbanken waren in Bergeijk. En we hebben een vermoeden wie de heer was die werd afgezet en waarom dat gebeurde. Dit zal de rest van mijn verhaal vormen.

De dingbank met de mannen

Na 1380 blijkt uit de schoutsrekeningen dat de kwartierschout naar Bergeijk kwam om de zitting van de mannen bij te wonen en de “rekening te vereffenen”, dus om de boetes af te rekenen. De hertog beveelt in 1380 dat de leenmannen die recht spreken (en dat staat hij toe binnen de vrijheid Eersel), “onze mannen” moeten zijn. Uit de notities van de kwartierschout leiden we af dat dit voorheen anders was. In 1426 schrijft deze dat hij het recht (macht) heeft om in deze dingbank gratie te verlenen, zonder tussenkomst van “myns heeren van Ludick dieneren”.⁷ Deze beschrijving laat zien dat deze rechtbank voorheen mede werd geleid of bijgewoond door ambtenaren (dienaren) van de bisschop. In een vonnis in 1410 kreeg Jan van de Weijer in Riethoven, een boete omdat hij zich in het verleden tot het graafschap van Loon had gewend en de hertogin daarmee “onhulde” had gedaan.⁸ Hein van Keersp wordt er in 1410 van beschuldigd dat hij voor Luik had gestreden.⁹ Het graafschap Loon viel toen onder het bestuur van de bisschop van Luik. Een leenman was verplicht om zijn heer “leenhulde” te doen. Deed hij dat aan een andere heer dan was dat “onhulde”. De schout noteerde bij dit vonnis ook dat verder procederen geen zin had, omdat hij hiermee niet zou kunnen voorkomen dat Jan meedong met de mannen. Hieruit volgt dat het woord “onze mannen” in 1380 eerder een wens was dan een bevel. De vonnissen van deze rechtbank gaan vooral over overtredingen op de gemeint (de wildernis) en de controle van

⁷ ARAB, schoutsrekeningen inv nr 12990 fol 226 en Henk Beijers SR.074.8.5.10 (1426). Het gaat nu over de gemeint, dus het onbewoonde gebied van Bergeijk, de “wildernis”.

⁸ ARAB schoutsrekeningen nr 12991 fol 161; zie transcriptie achterin

⁹ ARAB schoutsrekeningen inv nr 12991 fol 161 en Henk Beijers schoutsrekeningen 075.6.5.5

maten en gewichten. Bovendien denken we dat de dingbank met de mannen in Bergeijk onder meer als taak had om misdrijven van passanten (voorbijgangers naar de markt en andere reizigers) op de heide te bestraffen. Dat crimineel recht blijkt uit bovengenoemde vonnis van de mannen in 1426. Het betreft Willem Emmen die Jan den Rademaker uit zelfverdediging “doodsloeg” op de heide : “Ende want Jan voers Willem nae liepe mit sijnder gheweren opter heyen ende Willem voers sijn lijf teghen hem weren most met sijn heygavele des aenghesien [.]” of vertaald: “en toen Jan voornoemd Willem achterna liep met zijn wapen op de heide en Willem voornoemd uit lijfsbehoud zich moest verdedigen met een hooivork (gaffel) dit aanziende [.]”. Een geweer in de huidige betekenis van het woord bestond nog niet, dus hier werd een ander “wapen” bedoeld, misschien een handboog. Merkwaardig genoeg werd het vonnis uitgesproken door de mannen terwijl ook de schepenen in Eersel hiertoe bevoegd waren. Deze hadden in 1410 de rechtspraak in Bergeijk blijkbaar nog niet volledig overgenomen. We concluderen uit ons onderzoek van de schoutsrekeningen dat er een ontwikkeling gaande was in de periode 1380-1420, waarbij de hertog de invloed van Luik op de dingbank met de mannen inperkte. Op de eerste plaats deed er geen ambtenaar meer mee van de bisschop (deze werd ook afgezet, zie verder). Op de tweede plaats moesten de mannen (cijns- en leenmannen) trouw zijn aan de hertog en was de hulde aan een andere heer verboden. Dat was voor 1380 anders, zoals we met bovenstaande voorbeelden aantoonen. Deze toename van de macht van de hertog in het plaatselijke bestuur, zien we ook in andere plaatsen, zoals Oirschot. Uit ons onderzoek, dat we ook deden in andere dorpen (Oirschot) volgt dat de hertog voor 1380 zijn macht als landsheer in Bergeijk uitoefende via de deelname van zijn kwartierschout aan het ding met de mannen in Bergeijk.¹⁰ Sommige inwoners van Bergeijk bleven de bisschop van Luik als hun heer zien en wilden voor hem strijden. Deze kregen echter een boete van de kwartierschout. Het strijden voor Luik wijst op een lange al vóór 1380 bestaande invloed van Luik/Loon in Bergeijk. We komen nu op de andere rechtbank, in 1407 de rechtbank “tot Bercheyke onder den bisscop opten gemeynen”.¹¹

Het hof van Luik verdwijnt

Deze rechtbank (hof) van Luik wordt verder nog in een Bossche schepenakte van 1417 vermeld. Het bestaan van deze rechtbank vóór 1380 onder controle van de bisschop van Luik leiden we af uit twee bronnen. De getuigen van Pelt zeggen

¹⁰ Vangheluwe, 2011, ‘Voor den grave ende Andersweer’, artikel ter perse over rechtsmacht in de middeleeuwen in Noord-Brabant

¹¹ ARAB schoutsrekeningen inv. nr. 12991 fol 140 en Henk Beijers SR.075. 6. 1. 7 (1407)

dat een ambtman van de bisschop van Luik in Bergeijk het “branden” door de Geldersen (1386) wist af te wenden en dat deze ambtman en zijn vader 50 jaar lang in dienst van de bisschop waren geweest. Verder viel de rechtspraak in Bergeijk vóór 1400 niet onder de schepenbank van Eersel. Dat leiden we af uit het volgende. In die tijd was het gebruikelijk dat een dorp/gehucht een of meerdere schepenen afvaardigde naar de schepenbank waar het onder viel. We vinden in de schepenbank van Eersel gedurende de 14de eeuw geen schepenen uit Bergeijk. Dit is een indirect bewijs voor het bestaan van een eigen rechtbank in Bergeijk, los van de schepenbank in Eersel.

Een bron waar we veel informatie uit hebben gehaald, zijn de schoutsrekeningen van Kempenland. Dit waren de rekeningen waarmee de kwartierschout zijn inkomsten en uitgaven verantwoordde tegenover de hoogschout in Den Bosch. De kwartierschout was een hoge functionaris van de hertog, tegelijk aanklager bij de schepenbanken van het kwartier (in ons geval Kempenland) en politieofficier. Deze ambtenaar kon ten allen tijde afgezet worden door de hertog (geen erfelijk ambt). Hij kwam ook in actie voor de hertog als er iets moest gebeuren in het landsbelang, zoals het uit het ambt zetten van een heer (zie verder). De aantekeningen van de schout zijn soms nogal cryptisch. We hebben gekeken wat ze zeggen over de Luikse rechtbank in Bergeijk.

De schoutsrekeningen vermelden bij Eersel de rechtspraak van Luik vanaf 1392 verkort in termen van “Luikse brieven” en “Luiks recht”. De schout heeft het over “met Ludics brieven dat recht gekeert” (1392-1393) “dair men af te Ludic dagen mach” (1413), “enen daghebrief van Ludic” (1415) etc.¹²

De meest voor de hand liggende verklaring van het bovenstaande is nu dat de kwartierschout met het Luikse recht naar de rechtbank van Luik in Bergeijk verwees. Deze rechtbank was waarschijnlijk toen nog niet zo lang daarvoor (na ca. 1390) door de Eerselse schepenbank – een Brabantse rechtbank- vervangen. Aannemende dat het Luikse recht anders was, ligt het voor de hand dat de overgang in de rechtspraak naar het Brabants recht moeizaam verliep. We denken daarbij aan contracten, erfdelingen (familierecht) waar het Luikse recht van het Brabantse recht afweek. Dat blijkt ook uit de schoutsrekeningen van na 1392. Sommige vonnissen werden aangehouden omdat het Luikse recht een andere uitspraak toeliet. En in een op de drie rechtszaken mocht men nog Luiks recht

¹² ARAB schoutsrekeningen nr 2794 (1392-1393); ARAB nr 12991 fol 66 (1406-1407) en H.B. SR.075.3.3.1; ARAB nr 12990 fol 180 (1423) en H.B. SR.074.7.2.9; ARAB nr 12991 fol 213 (1413) en H.B. SR.075.8.4.4; ARAB nr 12990 (1415) en H.B. SR.074.1.4.4 (H.B. = Henk Beijers)

spreken, aldus de schoutsrekeningen. We veronderstellen dat enkele overblijvende Luikse schepenen in Bergeijk deze “Luikse” zaken behandelden. We zien in 1417 voor het eerst een schepen die Bergeijk bij de Eerselse schepenbank vertegenwoordigt. Vanaf die tijd is Bergeijk, Westerhoven, Riethoven, Dommelen continu met drie van de zeven schepenen in de schepenbank van Eersel aanwezig.¹³ In 1429 schrijft de kwartierschout dat alle rechtspraak in Bergeijk “aan mijn genadige heer (de hertog) toebehoort”, behalve de “d’ ander dingbanck van Eyck op ’t gemeine, half minen gened(ige) here toebehorende ende half den bisscop van Ludick, dair men mitten mannen van Kempelant dingt” (rechtspraak met de mannen).

Wanneer vond nu precies de overname plaats van de Luikse rechtbank in Bergeijk door Eersel? De vorige keer namen we aan dat dit gebeurde op het moment dat Hubert Bac het huis de Portinc (de Poort later kasteel) op het Eikereinde in Bergeijk kocht. Echter we zagen toen nog enkele aanwijzingen over het hoofd. De eerste “dagebrief” van Luik in 1392 is een aanwijzing dat de overname eerder had plaatsgevonden. Als de Geldersen in 1386 Bergeijk binnenvallen wordt de ambtman van Luik opgeroepen, dus dan mogen we aannemen dat er nog een rechtbank van Luik was. Bijgevolg moet de overname van de Luikse rechtbank tussen 1386 en 1392 hebben plaatsgevonden. Dit wordt temeer ondersteund omdat in die periode geen enkel vonnis van de mannen bekend is. Dat kan verklaard worden door de verwarring die ontstond tijdens deze overname. In de notities van de kwartierschout komen we in die periode vrijwel elk jaar grensconflicten tegen. Nu stellen we eerst de vraag: was er een heer in Bergeijk? Het alternatief was dat Bergeijk een territoriale rechtbank was van de bisschop. In dat geval had de bisschop het ambt voor zichzelf behouden en niet in leen uitgegeven. En de bisschop had de rechtspraak gedelegeerd aan een ambtenaar en diens ambt was niet erfelijk (hij had het ambt niet in leen). We kunnen dit echter uitsluiten omdat de hertog de gemeint (de wildernis) van Bergeijk in eigendom had en als hij in 1331 de gemeint uitgeeft, spreekt van “onze dorpen”, Eyke en Westerhoven.¹⁴ Dit zou hij niet gezegd hebben als de graaf van Loon (later de

¹³ Vangheluwe, Land&Ancestors, 1999; Vangheluwe 2011 ter perse; Henrik van Bruggen is de eerste schepen die in de schepenbank van Eersel namens Bergeijk optreedt, daarna volgen Claus Henrik Willemszoon, tweemaal, in 1420 en in 1424, Wouter Jan Eelkenzoon was (Riethoven) in 1420 en in 1421 Thomas van Baest (Weebosch), Arnt Straetman (Riethoven) en Wouter Wellenszoon was van Braembosch (Westerhoven/Dommelen).

¹⁴ de graaf was voogd van de abdijen van Sint Jacob en Thorn, maar had dit waarschijnlijk als leen aan de heer van Bergeijk geschonken.

bisschop van Luik) de rechtspreker was in Bergeijk. We besluiten dus dat er in Bergeijk een heer was die de rechtsmacht (heerlijkheid) van de bisschop in leen had gekregen. Deze rechtsmacht was ontstaan uit de voogdij over grondbezit van kerkelijke instellingen. Vaak verwierven voogden grondbezit in de plaatsen waar ze recht spraken. Deze bezittingen verwijzen dan naar hun voogdij. In het geval dat een voogd met grondbezit de volledige rechtsmacht van een dorp heeft, spreekt men van een heerlijkheid. Bij de wereldlijke eigenaren in Bergeijk (dat een heerlijkheid werd genoemd) treffen we twee potentiële voogden/heren aan: dat zijn Gerard van Eykelberghe en de heer van Herlaar. Beide hadden in Bergeijk bezittingen. Van de heer Gerard van Eykelberghe zijn het vooral tienden en kerkelijke rechten. Bij

De ligging van Oud Herlaar

de heer van Herlaar is het grondbezit met een cijnsboek en leengoederen, waaronder molens. De heer Gerard van Eykelberghe draagt zijn bezittingen over aan de abdij van Tongerlo en verdwijnt na 1311 uit Bergeijk zonder opvolger. De Van Herlaars verkopen hun grondbezit in Brabant in 1315 aan Gerard van Horne, heer van Perwes (en Weert). Hij en zijn zoon Dirk doen als opvolgers van vrouwe Aleid, de laatste Vrouwe van Herlaar, leenverhef voor het goed Herlaar aan het kapittel van Sint Lambertus te Luik. De heer van Herlaar en zijn opvolgers zijn als eigenaar van grond in Bergeijk mogelijk de voogden die we zoeken. Daarbij zij vermeld, dat het bovengenoemde kapittel (ook domkapittel genoemd) het belangrijkste bestuurscollege was van de bisschop te Luik.¹⁵ We zoeken dus naar de heer van Bergeijk bij de eigenaren van het leengoed Herlaar en dat zijn in de 14de eeuw de heren Gerard en zijn zoon Dirk van Horne heer van Perwijs en Kranenburg.¹⁶ Laten we met deze kennis eens kijken naar de overname van de rechtbank en wat daarbij in de schoutsrekeningen wordt vermeld.

¹⁵ Dus wie de bisschop van Luik zegt, zegt “kapittel van Sint Lambert”

¹⁶ Hierbij nemen we aan dat de voogdij van Bergeijk in het leengoed “Herlaar” was begrepen.

In 1384-1385 is jonkheer van Heinsbergen in oorlog met de hertogin.¹⁷ De kwartierschout bevindt zich in verband met dit conflict gedurende 8 dagen gewapend “bi den landvolk” te Lommel. In 1386 verklaart de hertog van Gelre de oorlog aan de hertogin en heeft de schout manschappen (dienstmannen) liggen te Os en te Maren. In 1386 worden in Eersel een op de drie huizen door de Geldersen in brand gestoken. Bergeijk ontkomt aan de brandschatting dankzij de ambtman van Luik (zie boven). In 1388 krijgen de inwoners van Bergeijk een boete van de hertog omdat ze geen gehoor gaven aan de oproep van hun leiders om “voer den Grave ende andersweer (achterneef)” op hun grens te komen. Uit het voorgaande nemen we aan dat de inwoners deze actie moesten ondernemen voor hun heer, de bisschop van Luik. De aanduiding van de bisschop als “graaf” komen we vaker tegen omdat deze kort daarvoor het graafschap van Loon had overgenomen en dus nu ook graaf van Loon was. De aanduiding van de achterneef is mysterieus. Het lijkt hier te gaan om de heer van Bergeijk, die dan de achterneef van de bisschop zou moeten zijn. Op zoek naar deze achterneef komen we terecht bij Willem van Horne, neef in tweede graad van de bisschop en eigenaar van een cijnsboek van Herlaar te Bergeijk.¹⁸ Boven zagen we reeds dat het bezit van een cijnsboek een aanwijzing is voor het uitoefenen van een voogdij. We besluiten dus dat Willem van Horne de gezochte heer te Bergeijk was en dat hij het was die zijn onderdanen opriep om op de grenzen te komen. Een overblijvende vraag is nog waarom de inwoners van Bergeijk door de hertog werden beboet, terwijl de bisschop hun heer was? De hertog kon de inwoners van Bergeijk beboeten als hij met de bisschop een coalitie had tegen een gemeenschappelijke vijand, in dit geval Jan van Heinsbergen. Evenals bij andere heerlijkheden o.a. Oirschot het geval was, was de afspraak met de plaatselijke heer dat deze zijn mannen alleen mocht oproepen bij een gemeenschappelijke oorlog met de hertog.¹⁹ Nu, dat was waarschijnlijk het geval in 1388. Dat de bisschop van Luik een conflict had met Jan van Heinsbergen, blijkt als ze een jaar later in 1389 vrede sluiten. En als de inwoners toen op hun grenzen waren geweest hadden we het bovenstaande niet geweten. We zien dus dat de inwoners en hun heer geacht werden voor hun heer de bisschop van Luik ten strijde te trekken, mits deze een coalitie had met de hertog. De leenman en ambtman/heer van de bisschop in Bergeijk was vermoedelijk Willem van Horne.

¹⁷ Jan van Heinsbergen (1392) is de zoon van Godfried van Dalenbroek achterneef van Diederik graaf van Loon van 1336-1361, zie Mannbuch Heinsberg p 29

¹⁸ De bisschop en Willem van Horne waren geen volle neven, want hun vaders waren halfbroers.

¹⁹ De heer van de heerlijkheid mocht zijn mannen niet oproepen voor de strijd als zijn leenheer in oorlog was met de hertog: dit natuurlijk om te voorkomen dat hij tegen de hertog zou strijden.

Even later vóór 1392 is hij –naar we vermoeden - vervangen door Hubert Bac, een ambtenaar van de hertog. We komen nu op de vraag hoe dit kon gebeuren.

We zagen boven dat de ambtman – en dat moet waarschijnlijk de heer van Horne geweest zijn – de brandschatting door de Geldersen in Bergeijk had weten af te wenden. In Eersel waren 1 op de 3 huizen verbrand. Bergeijk kwam goed weg, maar het was verdacht. In die tijd was er een machtsstrijd aan de gang, over de opvolging van hertogin Johanna. Zij had Arnold, zoon van Filips de Stoute aangewezen als haar opvolger, maar in Duitsland was men het hier niet mee eens. We zien de hertogin en de schout in Den Bosch een coalitie bestrijden, die zich verzette tegen de opvolging door Arnold.²⁰ Een van hun tegenstanders is Jan van Heinsbergen. Hij is in 1388 blijkbaar de gemeenschappelijke vijand van de hertog en de bisschop van Luik. Maar dat is niet altijd zo geweest. In 1381 komt Henrik van Horne, de broer van de bovengenoemde heer van Bergeijk, vrij nadat de bisschop (zijn neef) vrede sluit met de Geldersen. Dat Bergeijk vrij blijft van de brandschatting door de Geldersen maakte de heer van Bergeijk in 1386 waarschijnlijk verdacht in de ogen van de hertogin. In 1389 is er ook geen coalitie meer als Henrik van Horne, als vervangend bisschop vrede sluit met Jan van Heinsbergen.

Deze Jan van Heinsbergen blijft de tegenstander van de hertogin en van de opvolging door Arnold. Alweer een reden om de heer van Bergeijk te wantrouwen. Dat kan reden geweest zijn om hem uit zijn ambt te zetten. Meerdere heren in de grensstreek werden toen door de schout op bevel van de hertog uit hun heerlijkheid gezet, waarschijnlijk omdat ze verdacht werden van deelname aan de coalitie tegen zijn opvolging. In 1404 worden de heer van Kranendonk en de heer van Heeze en Leende door de schout op bevel van Arnold, de gedoodverfde opvolger van de hertogin, uit hun ambt gezet. De laatste van wege “misdaden”, wat dat ook moge zijn.²¹ In 1423 werd Engelbert van Nassau, heer van Breda, vrijgepleit van samenspannen tegen de hertog.

²⁰ T. Klaversma, 1969, de Heren van Cranendonk en Eindhoven ca.1200-1460, Bijdragen tot de geschiedenis van Eindhoven, uitgave heemkundige studiekering “Kempenland”, Eindhoven, p. 23-25.

²¹ “overmids broeken ende misdaden wille die die voirs. joncheer Aernt in Brabant ghebroect hadde”.

Kort tevoren had hij zijn leenhulde voor de bisschop van Luik opgezegd. De hertog zou de eventuele schade veroorzaakt door de bisschop vergoeden.²² Ook hierbij zien we dat de hertog erop uit was om de laatste invloeden van Luik uit zijn hertogdom te weren.

We noemden Henrik van Horne reeds, de broer van de veronderstelde heer van Bergeijk en in 1389 tijdelijk vervanger van de bisschop van Luik. Zijn familie treft rampspoed. In 1406-1408 leidt Henrik de opstand in Luik tegen de nieuwe bisschop Jan van Beieren, bijgenaamd “Jan zonder genade”. Henrik (van Horne) van Perwes en zijn zoon komen om bij de slag van Othée, die door Jan zonder Vrees werd gewonnen.²³ Jan van Beieren keerde weer terug in zijn ambt van bisschop te Luik. Arnold, de nieuwe hertog van Brabant, behoorde tot de partij die Jan van Beieren steunde. Over Henrik van Horne (van Perwes) is meer te vertellen, maar dat valt buiten het bestek van dit artikel. Zijn daden (zie appendix) in 1406-1408 en zijn directe verwantschap (als broer) met de heer van Bergeijk hebben er vast toe bijgedragen dat deze laatste niet alleen tijdelijk, maar blijvend uit zijn ambt werd gezet. Of was het ontbreken van een erfelijk opvolger van Willem in de mannelijke lijn (hij had alleen een dochter Maria) hiervan de oorzaak? Hiermee verdween het ambtgoed van Luik definitief uit Bergeijk.

Appendix

Tabel: chronologisch overzicht van gebeurtenissen waarbij de Van Horne's die Herlaar erfden, betrokken zijn. (dv = dochter van, zv = zoon van).

jaar	welke van Horne?	heer van . .	handeling/plaats
1315	Gerard I	Horn Weert Perwes	Koop Herlaar, verheffing aan Luik
< 1337	Dirk I	Perwis	verheffing Herlaar aan Luik
1350	Dirk I zv Gerard	Perwez Kranenburg Herlaar	huwelijk met Katharina Berthout van Duffel vrouwe v Duffel Geel en Oosterlo

²² “Jan IV hertog van Brabant, vrijwaart Engelbert van Nassau voor al de schade die hij ten zijnen gelieve zou moeten lijden, wegens het opzeggen van hulde en manschap aan de kerkvoogd van Luik”, 18 maart 1418, in: V. Mieris charterboek IV. 476. V. Goor blz. 545. Regest in: Catalogus der bibliotheek van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch, 1841.

²³ Zie internet Wikipedia

ca1351-1355	Willem zv Dirk I	Duffel Geel Oosterlo Walhain Herlaar	geboorte
ca1352-1360	Henrik zv Dirk I	Perwes Wambeek	geboorte
1381	Willem en Henrik broers	Perwijs en Duffel	Den Bosch
1381	Henrik	Perwis	gevangene van Gelre
1385	Willem	Duffel en Herlaar	koop Zegenworp
1388	Willem	andersweer (van de graaf)	Bergeijk
1389	Henrik	Perwes	vredesverdrag Luik
<1399	Willem	Perwijs en Duffel	verkoop cijnsboek Bergeijk
1399	Willem	Perwijs en Duffel	overlijden ²⁴
1399-1433	Maria dv Willem		Vrouwe van Herlaar ²⁵
1406	Henrik	Perwes	opstand Luik
1407-8	Maria v Randerode echtgenote van Willem		schuld
1420	Marie van Randerode		Hertog Jan IV te gast op Herlaar

La Bataille de Liège (Kroniek). Lof en kritiek op Henry de Perwez (van Horne) de leider van de opstand (hij liet zijn zoon in 1406 tot tegen-bisschop van Luik benoemen), met vertaling.²⁶

<p>[..]Qui trestout le temps de sa vie Saigement et sans nul envie S' estoit gouverné noblement Jusques à ce jour proprement, Que par très-folle convoitise Qui maint cuer embrase et atise Fist son fils séoir ou hault siège De la seigneurie du Liège. Adoncq failly sa grant science, Gentillesse et vray audience, [..]</p>	<p>[..]Die gedurende zijn leven dapper en zonder begeerte bleef, zich nobel gedroeg, tot op de dag zelf, dat door dwaze hebzucht, die het hart overheerst en op hol doet slaan, hij zijn zoon op de hoge zetel plaatste van de heerlijkheid van Luik. Het ontbrak hem dus aan grote bekwaamheid, hoofsheid en waarachtig mededogen, [..]</p>
--	--

Literatuur en afkortingen

ARAB= Algemeen RijksArchief Brussel

Schoutsrekeningen ARAB, BHIC (1383-1429) Schoutsrekeningen, transcripties van microfiches (BHIC) door Henk Beijers te Vught op:
www.henkbeijersarchieffcollectie/historisch_onderzoek

²⁴ A-J. Bijsterveld, 2000, Het Herengoed van Waalre, stichting Waalres Erfgoed, Waalre, p.48.

²⁵ idem

²⁶ De Ram 1844 p.316 vers 369-378; Carrier 2001 par. Met titel, La famille des Peres; zie ook www.cairn.info

H. Carrier, 2001, Si vera est fama. Le retentissement de la bataille d'Othée dans la culture historique au XVe siècle, dans: *Revue Historique* 3/2001 nr 619, p.639-670 and www.cairn.info/revue-historique-2001-3-page-639.htm.

P. de Ram, 1844, dans: "Documents relatifs aux troubles du Pays de Liège sous les princes-évêques Louis de Bourbon et Jean de Hornes (1455-1505)", Bruxelles, p.317 vers 369-378.

D. Vangheluwe, 1999, 'Local communities in their landscape in the rent district of Eersel/Bergeyk (14th-16th centuries)', in: F. Theuws, N. Roymans (red.), *Land and Ancestors, Cultural Dynamics in the Urnfield period and the Middle Ages in the Southern Netherlands*. Amsterdam University press, pp. 349-399.

D. Vangheluwe, 2011, Bergeijk een tweeheerlijkheid? (1285-1469), *Limburg het Oude land van Loon*, ter perse.

Uit de geschiedenis 100 jaar Rabobank Bergeijk

In de Rabobank Bergeijk aan de Burg. Magneestraat te Bergeijk staat dit jaar vanaf februari tot en met november de tentoonstelling "Historie 100 Jaar Rabobank Bergeijk". Deze tentoonstelling is tot stand gekomen i.s.m. de Heemkundekring Bergeijk. Oorspronkelijk zijn de banken in het Bergeijks gebied opgericht als een lokale Boerenleenbank met een coöperatieve structuur als belangrijk kenmerk.

De Boerenleenbanken ontstonden in de laatste decennia van de 19^e eeuw. Er was

1. Agrarische depressie
2. Landbouw met achterstand in techniek
3. Onbevredigende credietregelingen

De oplossing werd gezocht in "crediet op coöperatieve grondslag", wat resulteerde in de eerste Boerenleenbanken in Nederland voor lokale onderlinge hulpverlening met beheer van winst etc.

In 1898 startte daartoe de Coöperatieve Centrale Boerenleenbank te Eindhoven, die in haar eisen had staan dat uit de statuten van de plaatselijke Boerenleenbanken moest blijken *‘dat haar individuele leden godsdienst, huisgezin en eigendom in christelijke zin erkenden en hun gedrag daarna regelden’*. Wat na verloop van tijd voor Zuid-Nederland betekende *‘op Rooms Katholieke Grondslag’*.

Zo werd, bij het eerste dozijn Boerenleenbanken, in 1899 de bank van Westerhoven opgericht door Driek Schellens, die daar boer en gemeentevontvanger was; en daarbij ook nog penningmeester bij het melkfabriek St. Isidorus.²⁷

Op hun eerste vergadering op 1 december 1899 zijn bijna alle boeren van Westerhoven aanwezig en, natuurlijk, mijnheer pastoor ook. Zij kiezen de initiatiefnemer Driek Schellens tot directeur/bestuursvoorzitter, en wijzen Piet Verhoeven als eerste kassier aan.

Ze startten met 50 leden (die voor 10 cents zich een spaarbankboekje konden aanschaffen), een driehoofdig bestuur t.w. H. Schellens, F. Kuijlaars en A. Adriaans en een Raad van Toezicht waarin we de volgende namen tegen-

komen; J. Baken (voorzitter), P. van Velzen, A. van de Rijt, R. Smolders en H. Verhoeven.

De Nederlansche Staatscourant No 40 meldt op 17 februari 1900 als *‘Erkende Vereniging’* de Boerenleenbank te Westerhoven, die als doel stelt *“ter verbetering van het landbouwbedrijf:*

- a. aan vertrouwbare leden het noodige geld voor te schieten;*
- b. aan de leden gelegenheid te geven om ledig liggend geld veilig te beleggen;*
- c. een fonds te vormen of te houden.”*

Dat lenen kon in Westerhoven tot een bedrag van fl. 400,- (met toestemming van de Raad van toezicht kon het tot fl. 1200,-).

‘Ledig liggend geld’ inleggen kon, maar niet meer dan fl. 15.000,-.

“Het bestuur bestaat uit drie leden, waaronder de directeur en de onderdirecteur”, zo laat de Staatscourant laat weten : *“Zij worden voor den tijd van vier jaren gekozen. Om de twee jaren moet de helft aftreden; door het lot aan te wijzen.”*

²⁷ Info uit *‘Tussen De Haai en D’Ekker’*, door Willy Roelofs

(Daar zal flink over vergaderd zijn welke ongelukkige door het lot voordeling aangewezen wordt: 'wie van de drie'.)

Nou, ze hebben zich daar in Westerhoven niet te veel van aangetrokken, gezien de stabiliteit in het bestuur:

De voorzitters:	Driek Schellens	20 jaren	tot 1920
	Nol Kuijlaars	23 jaren	tot 1943
	Frans van Valenberg	42 jaren	tot 1985
	Noud van Beek	10 jaren	tot 1996

En vergaderen deden ze bij de kassier thuis. Kassiers achtereenvolgens:

Piet Verhoeven	17 jaren
Nol Kuijlaars	3 jaren
S.Boog	2 jaren
H.v.Berendonk	18 jaren
Frans Kuijlaars	9 jaren
Knil Schellens	7 jaren
Harrie van Beek	32 jaren
Eef Gommers	3 jaren

De kassier die tot 1966 zijn kantoor thuis had, dus de boeren moesten wel steeds wennen aan een ander adres van hun Bank.

De eerste Boerenleenbank; Westerhoven

Na Westerhoven werden de Boerenleenbanken Bergeijk 't Loo met Weebosch, Luyksgestel, Bergeijk 't Hof en als laatste Boerenleenbank Riethoven opgericht. Het 100-jarig bestaan van de Rabobank in de gemeente Bergeijk is, wat datum betreft, door fusies en bankhandelingen gedefinieerd op 8 november 2011. De tentoonstelling in het gebouw van de Rabobank vertelt hoe het er begin vorige eeuw aan toe ging en toont de veranderingen tot nu. Ofwel van bankieren in een opkamertje van een café met geld in melkblikjes tot het huidige internet-bankieren.

Meer informatie over de vijf oorspronkelijke Boerenleenbanken is na te lezen op de tentoonstelling. De overzichtstentoonstelling is te bezichtigen tijdens de openingstijden van Rabobank Bergeijk, aan de Burg. Magneestraat 12 te Bergeijk.

Een van de 9 bordes waarvoor de Heemkundekring Bergeijk in 2010 informatie leverde.

DE PIELIS

De mechanisatie in opkomst

Er is hier een beker van aardewerk en een vuurstenen dolk gevonden!

GESCHIEDENIS

De Pielis maakte vroeger onderdeel uit van de grote Postbe heide. In 1950 besloot de gemeente tot de aankoop van gronden van graaf de Brocqueville, Baron Gilles de Peüchy en de heer Peels uit Waalre. Burgemeester Linders was de grote animator om het gehele gebied, van duizend hectaren, te ontginnen en er landbouwgrond van te maken. Ook werden er percelen heide ontgonnen voor gemeentelijke bosbouw. Het plan stond aanvankelijk bekend als ontginning 'De Witrijt'.

In 1952 zijn de werkzaamheden aangevangen, aanvankelijk met handkracht, waarna in 1955 machines het zware werk overnamen. Op 21 april 1960 werd het ontginningsgebied de Pielis officieel geopend door de toenmalige Minister van Landbouw, Mr. Marijnen.

OPGRAVINGEN

De ontginning van de Pielis was aanleiding om hier in 1954 een eeuwenoude grafheuvel op te graven. De grafheuvel is opgeworpen op het einde van de steentijd, zo rond 2400 voor Christus. Er kwamen een faaiie 'laatroetische' beker van aardewerk en een lange vuurstenen dolk tevoorschijn. Het honingkleurige vuursteen is afkomstig uit de omgeving van het plaatsje Le Grand-Pheusigny in Midden-Frankrijk. In de grafheuvel was slechts één persoon begraven. Het lijk werd op het maaiveld neergelegd, omgeven door een ronde greppel.

BOEREN

De heuvel zelf bestaat uit heideplaggen. De eerste boeren van Bergeijk hebben hier het oerbos geroid voor de akkerbouw. Het grazend vee vriet het bos open, zodat hier een groot heideveld ontstond.

